

Från ämbete till tjänst

För snart sextio år sedan utgavs på Biskopsmötets uppdrag en liten skrift med titeln *Prästs ämbetsplikt* (Svenska Kyrkans Diakonistyrelsens bokförlag 1955). Skriften utgör i allt väsentligt en sammanställning av då gällande lagar och förordningar om prästens kall och prästämbetets plikter. Det som citeras är kyrkolagen, gällande lagstiftning i kyrkliga ärenden och kungliga cirkulär med bestämmelser om allt från kyrkobokföring till prästens uppgifter i fattigvård, skolstyrelse och barnavård. Det intryck läsaren fick, och får, är att här beskrivs något som haft sin form i århundraden och vars innehåll är fastlagt i lagar och förordningar. Den enskilde prästens uppgift är att tillämpa det givna, efter bästa förstånd och samvete. Det som ska göras är fastlagt och bestämt. Prästen skall tillämpa allt detta i de sammanhang han tjänstgör.

Trettiofem år senare kom ett nytt biskopsbrev om kyrkans tjänster, *Biskop, präst och diakon i Svenska kyrkan. Ett biskopsbrev om kyrkans ämbete* (1990). Nu publicerar biskopsmötet ett nytt dokument om att vara präst och diakon. På Svenska kyrkans hemsida kan man ladda ner det i februari 2014 utgivna biskopsbrevet *Kallelsen till präst och diakon i Svenska kyrkan* (<http://www.svenskakyrkan.se/omoss/2014-biskopsbrev-om-att-bli-diakon-och-prast>).

I förordet betonar ärkebiskop Anders Wejryd att detta nya biskopsbrev handlar om kallelsen till präst och diakon. Han hoppas att brevet ska komma till användning i rekryteringsarbetet och att brevet ska läsas av alla som har tankar på att bli präst eller diakon.

Det man kan konstatera är att under de gångna sextio åren har väldigt mycket skett, också vad gäller kyrkans ämbete. Den allra största förändringen är att ämbetet har utvidgats till att även omfatta diakonatet. Idag talas inte om kyrkans ämbete i bestämd form utan om olika självständiga uppdrag inom den tre-ledade vigningstjänsten, biskop, präst, diakon. Diakonaten håller på att få en mer specifik identitet med samma erkännande som att vara präst. Det tydligaste exemplet är att också diakoner numera väljs till domkapitlen – ett indirekt vittnesbörd om att tillsynen idag mer handlar om behörighetsförklaringar och disciplinärenden än om läran.

Det som reglerar uppgiften som präst och diakon är inte längre lagar och förordningar utan Kyrkoordningen och de allmänna lagar som styr arbetsmarknaden. Präster är inte statliga tjänstemän, utan både präster och diakoner är numera lokalt anställda och underställda de kyrkopolitiska organen. Själva begreppet ämbete har dessutom nästan helt försvunnit och ersatts av ord som »vigningstjänst» och »uppdrag».

Sett ur ett sextioårigt perspektiv är det stora förändringar som skett med präst- och diakontjänsterna. Det finns heller inget som säger att det nu är slut med reformer och nyansatser. Den intressanta och viktiga frågan är då i vilken riktning de skedda förändringarna gått och går, och vilka förändringar av kyrkans ämbete vi kan vänta i framtiden. Biskopsbreven tar inte alls upp detta; i biskoparnas beskrivningar förutsätts att ämbetet och ämbetena är desamma, men det är lätt att konstatera att så är inte fallet. Det som skett kan beskrivas som en

förskjutning av fokus från ämbete till tjänst. 1955 var prästen inte bara en kyrkans tjänare utan även en statlig ämbetsman. Innehållet i ämbetet var den tidens blandning av kyrkligt och statligt; prästen var en officiell myndighetsperson, samtidigt som han innehade ett andligt kall.

När biskoparna skrev sitt biskopsbrev 1990 var ämbetsbärarnas fortfarande, fram till år 2000, fortfarande myndighetspersoner, även om den rollen mer och mer avlövdades. Därför kan man se 1990 års biskopsbrev som ett försök att ge det kyrkliga ämbetet en mer kyrklig identitet i en situation då staten i allt mindre utsträckning var intresserad av att legitimera kyrkliga tjänster. Det man då lyfte fram för prästens del var Kristusrepresentationen. Som belägg citerades bl.a. Augsburgska bekännelsens apologi artikel 7, där det talas om att prästen »representerar Kristus» (s. 19). När det gäller diakonens ämbete betonas diakonatets karitativa innehåll och inriktning: »att vara diakon är att mätta de hungriga, hjälpa de sjuka, bistå de gamla och så vara Jesu Kristi händer på jorden» (s. 27).

I det nu utgivna biskopsbrevet nämns inget om Kristusrepresentation. I stället talas om att prästens uppdrag är »apostoliskt», utan att man närmare beskriver vad som ingår i detta. Man får en känsla av att dagens biskopar inte längre vill tala om prästens uppdrag med de ordvändningar som de använde 1990. I förordet antyds att det nya biskopsbrevet har ersatt det som skrevs 1990.

SPT kan hålla med om mycket av det som sägs i biskopsbrevet. Och det är bra att detta sägs, eftersom det stärker prästens och diakonens rent religiösa uppdrag och uppgifter. Formuleringarna i brevet kan sägas utgöra ett visst skydd mot lokalanställningens tendens att göra präst och diakon till religiösa tjänstemän, underställda personalutskott och kyrkoråd. Men det SPT inte håller med om är att det kyrkliga ämbetet mer än tidigare uppfattas i termer av funktion och tjänsteinnehåll. Ett exempel på detta är prästens roll som förkunnare och liturg.

Dessa uppgifter är de som listas först vid beskrivningen av prästens uppgifter och detta i alla tre biskopsbreven. Men inget nämns i det senaste brevet om att gudstjänst och predikan, särskilt för de präster som är kyrkoherdar, håller på att få en undangömd plats i deras veckotjänstgöring. Funktionen som arbetsledare och chef tränger undan det som av ålder varit prästämbetets signum, att fira mässa, att predika, att döpa och begrava.

Nu har det inte enbart skett förändringar. En punkt som inte förändrats är tystnadsplikten. 1955 beskrevs denna som att prästen har att »iakttaga ovillkorlig tystnadsplikt om allt vad honom under biktens insegel anförtros». I det senaste biskopsbrevet har formuleringarna snarast förstärkts: »Prästen har absolut tystnadsplikt beträffande bikt och enskild själavård. Detta betyder att inget får sägas som berör vare sig att samtalet har ägt rum eller dess innehåll. Diakonen har tystnadsplikt i enskild själavård.» När nu tystnadsplikten profaneras genom omdömeslösa journalister i TV-programmet *Uppdrag granskning* är det en grannlaga men nödvändig uppgift för de biskopar i vars namn det senaste biskopsbrevet getts ut att försvara tystnadsplikten och de präster som hängs ut i media.